Eduskunnan lakivaliokunnalle

Lausunto koskien hallituksen esitystä eduskunnalle rikoslain 6 luvun 10 §:n ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain sekä eräiden muiden lakien muuttamisesta

Hallitus ehdottaa, että valvonta ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena laajennettaisiin koskemaan 21-vuotta täyttäneiden ikäryhmää. Lisäksi ehdotetaan, että ehdollisen vankeuden oheisseuraamusjärjestelmää tehostettaisiin nostamalla oheisseuraamuksena tuomittavissa olevan yhdyskuntapalvelun enimmäistuntimäärä 90 tunnista 120 tuntiin. Ehdotusta voidaan pitää hyvänä, koska Suomen nykyisestä yhdyskuntaseuraamusjärjestelmästä puuttuu uskottava, kuntouttavia elementtejä sisältävä yhdyskuntaseuraamus 21 -vuotta täyttäneille. On mahdollista, että ehdotettu muutos toteutuessaan voi pitkällä tähtäimellä vaikuttaa myös lyhyiden vankeusrangaistuksen tuomitsemiseen. Tämä olisi hyvä, koska lyhyet vankeudet vaativat paljon resursseja ja niiden vaikutus tuomittuun on harvoin myönteinen.

Tavoitteena olisi, että valvontaan tuomittaisiin yhden vuoden kolmen kuukauden ajaksi, jos tämä olisi tekijän aikaisempi rikollisuus, hänen henkilökohtaiset olonsa ja rikokseen johtaneet seikat huomioon ottaen tarpeen uusien rikosten ehkäisemiseksi. Käytännössä tämä tarkoittaisi, että syyttäjä voisi harkintansa mukaan pyytää Rikosseuraamuslaitosta (Rise) laatimaan lausunnon valvonnan tarpeesta ja mahdollisesti tuomittavan valvonnan sisällöstä. Tarkoitus siis olisi, että valvontaan ei pääsääntöisesti tuomittaisi ensikertaisia, vaan sellaisia rikokseen syyllistyneitä, joiden riski uusintarikollisuuteen syyllistymiseen näyttää kohonneelta ja joiden voidaan arvioida hyötyvän valvonnan tarjoamasta tuesta. Tämä on Risen työn näkökulmasta tarkoituksenmukainen toimintamalli, koska valvonta seuraamuksena painottuu tuen antamiseen ja tuomitun motivoimiseen siihen, että hän muuttaa elämäntapojaan ja luopuu rikollisesta käyttäytymisestä. Valvonnassa on myös kontrollielementti sen sisältämien velvoitteiden muodossa, ja sen tarkoitus on rangaistuksellisuuden lisäksi antaa ryhtiä asiakkaan muutosprosessiin.

Valvontaan voitaisiin tuomita myös sillä perusteella, että ehdollista vankeutta yksinään olisi pidettävä riittämättömänä rangaistuksena rikoksesta. Tämä tarkoittaisi, että myös ensimmäistä kertaa ehdolliseen vankeuteen tuomittava voitaisiin määrätä valvontaan silloin, kun on kyse vakavasta rikoksesta. Ehdotus on lisätty hallituksen esitykseen lausuntokierroksen jälkeen. Lisäystä voidaan pitää hyvänä, mutta muutos tulee huomioida Risen resurssoinnissa.

Yhdyskuntapalvelun enimmäistuntimäärän nostamista Rise pitää tarkoituksenmukaisena. Pitkän ehdollisen vankeuden saava tuomittu on usein syyllistynyt talous- taikka seksuaalirikoksiin. On tärkeää sisällyttää rangaistusajan suunnitelmaan toimintaa, jolla vaikutetaan tuomitun arvoihin ja asenteisiin. Korotettu tuntimäärä antaa tähän paremmat mahdollisuudet; tuntimäärästä puolet tulee joka tapauksessa suorittaa työpalveluna.

Osoite
Lintulahdenkuja 4
00530 Helsinki

Puhelin
029 56 88500

Faksi
029 56 65440

Sähköpostiosoite
kirjaamo.rise@om.fi

Www-osoite
rikosseuraamus.fi

vankilatuote.fi

Muunto vankeudeksi

Ehdotukseen sisältyy myös mahdollisuus muuntaa valvonta ehdottomaksi vankeudeksi (4-14vrk) jos tuomittu rikkoo törkeästi valvonnan ehtoja. Ehdotus ei perustu työryhmän mietintöön, vaan se on tehty lausuntokierrokselta saadun palautteen perusteella.

Ehdollisen vankeuden valvonnan käyttöönotto 21-vuotta täyttäneiden ikäryhmässä ja oheisyhdyskuntapalvelun tuntimäärän lisääminen ovat Risen näkökulmasta toimenpiteitä, jotka merkittävästi ankaroittavat järjestelmää nykyisestä. Vankeuden käytön merkitys sanktiona tai pelotteena on ymmärrettävästi kansalaisten näkökulmasta merkki oikeusjärjestelmän oikeudenmukaisuudesta. On kuitenkin todettava, että 4-14 vuorokauden pituisen vankeuden vaikutukset eivät aidosti vastaa kansalaisten odotuksiin. Vankeuden suorittaminen saattaa siirtyä pitkälle tulevaisuuteen, eli se ei tulisi käräjäoikeuksien pitkien käsittelyaikojen johdosta sijoittumaan ajallisesti samaan kohtaan kuin muunnettava valvonta. Siten tuomittu ei kohtaisi sanktiotaan silloin kun se olisi tarkoituksenmukaista, vaan tulevaisuudessa, jolloin sanktio ei näyttäydy tuomitulle merkittävältä pelotteelta. Risen työn näkökulmasta mahdollisuus työskennellä arvojen, asenteiden ja päihdeongelman parissa katkeaa. Kun tuomittu sitten pääsee suorittamaan vankeustuomiota, on se niin lyhyt, että kuntoutuksen näkökulmasta ei ehditä laitosaikana tehdä mitään. Risen kustannukset lyhyestä vankeustuomiosta ovat korkeat. Vankeudeksi muuntaminen veisi näin ollen pohjan sekä sanktion että kuntoutuksen näkökulmasta. Pahimmillaan valvontaprosessin keskeytyessä asiakas syyllistyy rikoksiin ja saa näistä ehdottoman vankeustuomion, jonka yhteydessä hän sitten suorittaa ehdollisen vankeuden muunnon. Tuolloin sanktion merkitys viimeistään katoaa myös tuomitun näkökulmasta, hän ei välttämättä edes huomaa saaneensa sanktiota.

Risen näkökulmasta valvonnan jatkaminen vaikeissakin tilanteissa on tuomitun kannalta jopa ankarampi seuraamus kuin tuomion muuntaminen vankeudeksi. On myös todettava, että todennäköinen syy törkeään rikkomiseen on kyseisen asiakaskunnan kohdalla vaikea päihdeongelma. Tasavertaisuusnäkökulman mukaan ei ole oikeudenmukaista, että vaikean päihdeongelman omaava tuomittu joutuu vankilaan herkemmin kuin henkilö, jolla ei ole päihdeongelmaa tai jonka päihdeongelma on hallinnassa.

Rise ei näe tarkoituksenmukaisen, että ehdollisen vankeuden valvonnan ehtojen törkeä rikkominen johtaisi tuomion muuntamiseen vankeudeksi. Kannanotto perustuu sekä taloudellisiin vaikutuksiin että vaikuttavuuden heikkenemisen näkökulmaan.

Vertailua nykyiseen järjestelmään

Ehdotetut muutokset laajentaisivat nykyisten yhdyskuntaseuraamusten käyttöalaa sekä tuomittavan iän (valvonta) että oheisseuraamuksen pituuden (yhdyskuntapalvelu) osalta. Valvonta oheisseuraamuksena 15-20-vuotiaille on seuraamus, jolla on juuret 1940-luvulla. Siitä johtuen valvonnan laajentaminen 21-vuotta täyttäneisiin ei olisi Riselle kokonaan uusi seuraamus. Syyttäjä pyytäisi Riseä laatimaan arvion valvonnan tarkoituksenmukaisuudesta ja tarpeellisuudesta. Tuomioistuin voisi nojautua lausuntoon harkitessaan valvontaa taikka yhdyskuntapalvelua oheisseuraamuksena. Kokemuksen mukaan tuomioistuimet noudattavat 15-20 –vuotiaiden osalta Risen kannanottoa valvonnan tarpeesta tai yhdyskuntapalvelun tarkoituksenmukaisuudesta varsin kattavasti ja siksi onkin oletettavaa, että tilanne olisi sama ehdotettujen muutosten osalta. Tämä olisi Risen näkökulmasta toivottavaa.

Osoite
Lintulahdenkuja 4
00530 Helsinki

Puhelin
029 56 88500

Faksi
029 56 65440

Sähköpostiosoite
kirjaamo.rise@om.fi

Www-osoite
rikosseuraamus.fi

vankilatuote.fi

Ehdotetuksen mukaan 21-vuotta täyttäneiden kohdalla olisi mahdollista käyttää 30 tunnin päihdehoitoa osana valvontaa tuomitun suostumuksella. Tätä voidaan pitää hyvänä muutoksena. Päihdehoidon kustannukset tulisivat Rikosseuraamuslaitoksen maksettavaksi, joka olisikin välttämätöntä hoidon saamisen varmistamiseksi. Tämä tulee huomioida resurssoinnissa.

Muutosten käyttöönotto syyttäjä- ja tuomioistuinlaitoksessa olisi Risen arvion mukaan suhteellisen vaivatonta, koska kyse ei ole suoranaisesti uudesta seuraamuksesta. Yhdyskuntapalvelua on oheisseuraamuksena nykymuodossaankin käytetty kohtuullisen paljon. On oletettavaa, että tuntimäärän nostaminen olisi muutos, jota pidettäisiin tervetulleena mahdollisuutena käyttää ehdollista vankeutta sellaisten tuomioiden kohdalla, joissa olisi painetta harkita vankeuden tuomitsemista ehdottomana. Käyttöönoton sujuvuus olisi hyvä, jotta uusi seuraamusmuoto saataisiin käyttöön kattavasti ja yksiköille näin ollen kertyisi kohtuullisen nopeasti täytäntöönpanoon tarvittava osaaminen.

Muita huomioita

Ehdotettu muutos parantaisi mahdollisuutta siirtää yhdyskuntaseuraamuksia niin pohjoismaiden kesken kuin muista EU-maista. Erityisesti Ruotsista on Suomeen siirretty aikuisille tuomittuja, ”skyddstillsyn” –tuomioita, ja mukauttaminen on tapahtunut nuorten ehdollisen vankeuden valvonnan järjestelmään. Olisikin käytännöllistä, että myös Suomessa olisi selkeästi aikuisille suunnattu muu kuin vankeudelle vaihtoehtoinen yhdyskuntaseuraamus, varsinkin koska kansalaisten siirtyminen maasta toiseen jatkossakin todennäköisesti lisääntyy.

Lopuksi

Työryhmämietinnön keskeinen uudistus koskisi 21 -vuotta täyttäneiden valvontaa. Ehdotettu malli ankaroittaisi toistuvasti ehdolliseen vankeuteen tuomittujen seuraamusta. Uusi oheisseuraamus toisi ehdollisten kanssa työskentelyyn myös lisää vaikuttavuutta, kun tavoitteena olisi lyhyiden vankeusrangaistusten vähentäminen ja tuomittujen sosiaalisen selviytymisen kohentaminen. Mietinnössä ehdotetaan myös oheisseuraamuksena käytetyn yhdyskuntapalvelun tuntimäärän nostamista. Tätä on pidetty hyvänä muutosehdotuksena, ja se ankaroittaisi erityisesti pitkiä ehdollisia tuomioita, joita annetaan kohtuullisen vakavista rikoksista. Ehdotettu malli ankaroittaisi siten ehdollista vankeutta sekä toistuvasti tuomittavien että kohtuullisen vakavista rikoksista tuomittavien lainrikkojien kohdalla. Seuraamuksen täytäntöönpanon resurssoinnissa tulee huomioida, että talousvaikutuksiltaan merkittävät muutokset tehtiin työryhmätyöskentelyn jälkeen, ja tämä tulee huomioida Rikosseuraamuslaitokselle myönnettävässä resurssoinnissa.

Helsingissä 19.9.2018

Tiina Vogt-Airaksinen
erityisasiantuntija

Osoite
Lintulahdenkuja 4
00530 Helsinki

Puhelin
029 56 88500

Faksi
029 56 65440

Sähköpostiosoite
kirjaamo.rise@om.fi

Www-osoite
rikosseuraamus.fi

vankilatuote.fi